

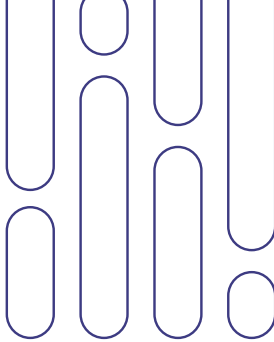
گزارش وضعیت

حمله اسرائیل به حریم سفارت ایران در دمشق؛ فصل تازه ای از رویارویی اسرائیل و ایران در خاک سوریه

15 آوریل 2024 م

RASANAHA
المعهد الدولي للدراسات الإيرانية
International Institute for Iranian Studies

فهرست

- 3..... نخست: ماهیت حمله اسرائیل
- 4..... دوم: جنگ غزه و تغییر تاکتیک اسرائیل
- 6..... سوم: سؤالات ایران درباره چگونگی حملات پیاپی علیه فرماندهان ایرانی در سوریه
- 7..... چهارم: گزینه های انتقامی ایران

در یک تحول مهم در روند حملات اسرائیل علیه اهداف ایرانی در سوریه، اسرائیل در روز دوشنبه یکم آوریل 2024 میلادی ساختمان مجاور سفارت ایران در منطقه المزه در دمشق را هدف قرار داد که به کشته شدن تعدادی از مهمترین فرماندهان ایرانی انجامید. سؤالات زیادی درباره ماهیت این حمله و پیامدهای آن و نیز روندهای پاسخ ایران مطرح می شود.

نخست: ماهیت حمله اسرائیل

اسرائیل به یک تأسیسات ایرانی در دمشق حمله کرده است که درباره هویت این ساختمان روایت های ضد و نقیضی مطرح شده است. روایت اسرائیلی آن را یک تأسیسات وابسته به سپاه قدس می داند. اما روایتهای دیگر، از جمله روایت ایران، آن را ساختمان کنسولگری ایران در خاک سوریه معرفی می کند. گذشته از اینکه کدام روایت درست تر است، آنچه مسلم است این است که این ساختمان به خاطر حضور افرادی که در زمان حمله در آنجا بوده اند، و نیز به خاطر نزدیکی به سفارت ایران و سفارتخانه های غربی، هم برای ایران و هم برای اسرائیل بسیار مهم بوده است. ویدئویی در رسانه های اجتماعی منتشر شده است که فیصل مقداد وزیر خارجه سوریه را در زمان این عملیات در آن مکان نشان می دهد و تماسهای او با حسین امیر عبداللهیان از مقرر سفارت ایران در دمشق که به بیرون درز کرده است، نیز از اهمیت این مکان برای ایران حکایت دارد.

گذشته از ماهیت آن ساختمان، آنچه مهمتر است این است که این عملیات بر گروهک سپاه قدس و کارایی آن چه تأثیری گذاشته است؛ زیرا می توان گفت که این حمله اسرائیل، اتاق عملیات سپاه قدس در سوریه، لبنان و فلسطین را منهدم کرد. بنابراین اعلام سپاه پاسداران ایران در این حمله یکی از مهمترین فرماندهان سپاه قدس در سوریه و لبنان یعنی محمد رضا زاهدی که به نامهای حسن مهدوی و یا رضا مهدوی نیز معروف بوده است، کشته شده است. زاهدی در سال 1980 میلادی به عضویت سپاه پاسداران درآمد و از همان ابتدا مناصب چندی را در سپاه عهده دار شد. او در طی سالهای 1983-1986 میلادی فرماندهی لشکر «قمر بنی هاشم» را بر عهده داشت و

فرمانده نیروهای هوایی سپاه پاسداران بود. همچنین او فرمانده نیروهای ثار الله بود که مسئولیت حفظ امنیت تهران را بر عهده دارد و بعدها فرماندهی سپاه قدس در سوریه و لبنان را بر عهده گرفت و مشخصاً در زمینه کمکهای نظامی سپاه قدس به حزب الله لبنان و حفظ رابطه تنگاتنگ میان ایران و حزب الله فعالیت می کرد. از اینجا می توان فهمید که زاهدی برای ایران و اسرائیل تا چه میزان اهمیت داشته و با کشته شدن او تهران یکی از مهمترین افراد خود در منطقه که مدتهای زیادی را در میدانهای نبرد سپری کرده و روابط محکمی با شبه نظامیان مورد حمایت ایران در منطقه برقرار کرده است، را از دست داد.

گزارشها اسامی چندین نفر که در حین این عملیات در داخل ساختمان بوده اند، را نیز منتشر کرده اند که عبارتند از: سعید آزادی (رئیس تیپ فلسطین سپاه قدس در بیروت)، عبدالرضا شهلائی (رئیس عملیات سپاه پاسداران انقلاب در یمن)، عبدالرضا مسگریان (رئیس دفتر رمضان که بر فعالیتهای گروههای شبه نظامی در عراق نظارت دارد)، اما یکی از مهمترین افرادی که در این حمله کشته شده است، محمد هادی حاجی رحیمی است که اخیراً و قبل از اینکه به عنوان معاون زاهدی منصوب شود، به عنوان معاون هماهنگ کننده سپاه قدس فعالیت می کرده است. یعنی رحیمی زمانی به عنوان سومین مقام در سپاه قدس بوده است. لذا، هرچند که کشته شدن زاهدی ضایعه بسیار بزرگی برای تهران است، کشته شدن رحیمی نیز ضربه ای دیگر به جمهوری اسلامی است.

دوم: جنگ غزه و تغییر تاکتیک اسرائیل

عملیات اسرائیل که به کشته شدن زاهدی منجر شد در ادامه روند حملات ضد ایرانی اسرائیل در سوریه صورت می گیرد که بعد از عملیات الاقصی هفتم اکتبر 2023 میلادی شدت گرفت. اسرائیل در فاصله سالهای 2013 و اکتبر 2023 میلادی چند صد حمله در چارچوب سیاست «چمن زنی» برای تضعیف توانمندیهای ایران در سوریه و لبنان، انجام داد که در همه این حملات، محموله های تسلیحاتی و گروههای شبه نظامی مورد حمایت ایران

در سوریه راه‌هدف قرار می‌داد. ایران نیز خود را با این رفتار این اسرائیل سازگار کرده بود و به گونه‌ای رفتار می‌کرد که سطح تلفات و خطرات را همچنان پایین نگه دارد. اما این وضعیت بعد از 7 اکتبر 2023 میلادی تغییر کرد و اسرائیل از قاعده معمول بازی یعنی حملات جسته‌گرفته در سطح پایین، پا را فراتر نهاد. و روش خود را از حمله به محموله‌های تسلیحاتی و گروه‌های شبه نظامی مورد حمایت تهران در سوریه تغییر داد تا در مناطق نفوذ ایران، خسارت‌های جبران‌ناپذیری به آن وارد کند. این تحول در رفتار اسرائیل نشان می‌دهد که تل‌آویو تاکتیکی درپیش گرفته است که با حملات دقیق، افراد و فرماندهان ایرانی در سوریه را ترور کند. علاوه بر آن، اسرائیل از ابتدای سال 2024 میلادی، علاوه بر تشدید حملات خود، حوزه جغرافیایی حمله به مراکز نفوذ ایران را نیز گسترش داده است. از مجموع 55 حمله‌ای که اسرائیل از اکتبر 2023 میلادی در سوریه انجام داده است، 30 مورد آن بعد از ابتدای ژانویه 2024 میلادی صورت گرفته است.

البته اسرائیل پیش از این نیز حملات مهمی به منافع ایران در سوریه انجام داده که به کشته شدن تعدادی از فرماندهان ایرانی در سوریه منجر شده است. به عنوان مثال، در دسامبر 2023 میلادی رضی موسوی یکی از مهمترین مستشاران سپاه پاسداران را در سوریه ترور کرد. در 2 فوریه 2024 میلادی یک مستشار دیگر سپاه بنام سعید علی‌دادی در یک حمله اسرائیل در دمشق ترور شد. در 26 مارس 2024 میلادی، یک افسر نظامی ایرانی به رتبه سرهنگ در دیرالزور در یک حمله اسرائیلی کشته شد.

اکنون با توجه به اهمیت بالای مکانی که مورد حمله قرار گرفته و افرادی که در آنجا بوده‌اند، به نظر می‌رسد که تل‌آویو با ارسال سیگنال‌های خشن و تأثیرگذار سطح مواجهه را از کشتن یک شخصیت و یا چندین شخصیت مهم نظامی و سیاسی به سطح یک جنگ تمام‌عیار تغییر داده است. و تمام خطوط قرمزی که میان ایران و اسرائیل در سوریه مطرح بود، را زیر پا گذاشته است. در نتیجه، تل‌آویو با این اقدام یک پیام واضحی به تهران مخابره کرده است مبنی بر اینکه در مورد فعالیتهای خود در سوریه و ارسال تسلیحات به نیابتی‌های خود در منطقه که امنیت اسرائیل را به مخاطره می‌اندازد، تجدید

نظر کند. گزارشهای تأیید نشده ای حکایت از آن دارد که در زمان این حمله، فرمانده سپاه پاسداران با مسئولین جنبش جهاد اسلامی در آن مکان جلسه داشته اند. قبل از این حادثه فرماندهان جنبش حماس و جهاد اسلامی در اواخر مارس 2024 میلادی به ایران سفر کرده بودند که این امر از تمایل ایران به تقویت نفوذ تهران در جنگ کنونی غزه حکایت دارد.

سوم: سؤالات ایران درباره چگونگی حملات پیاپی علیه فرماندهان ایرانی در سوریه

حمله دقیق به ساختمان مجاور سفارت ایران در دمشق و کشتن مهمترین فرماندهان نظامی سپاه قدس ایران در سوریه، این سؤال را در اذهان مطرح کرده است که چگونه اسرائیل به اطلاعات امنیتی درباره مکان حضور فرماندهان ایرانی در سوریه و جلسات آنها دسترسی پیدا کرده است. مدتی است که تردیدهایی در مورد وجود رخنه امنیتی در داخل ایران و یا در روابط سپاه پاسداران ایران با دمشق مطرح شده است. این نوع گمانه زنی ها قبلاً نیز چندین بار در ایران مطرح شده است. به عنوان مثال، حسین علائی فرمانده پیشین ستاد مشترک سپاه پاسداران در این مورد هشدار داده بود. این هشدارها از زبان محسن رضایی فرمانده پیشین سپاه پاسداران، محمود احمدی نژاد رئیس جمهور پیشین ایران و علی یونسی وزیر اطلاعات پیشین ایران تکرار شده بود و آنها از خطر نفوذ اطلاعات اسرائیل در ایران و تهدیدی که متوجه مقامات نظام است سخن گفته بودند. علاوه بر آن، از زمان ترور رضی موسوی و حجت الله امیدوار و حمله اخیر که به ترور رضا زاهدی و محمد هادی حاجی رحیمی انجامید، دقت و نوع حملات اسرائیل تردیدهایی را درباره وجود رخنه در منابع انسانی میدانی در سوریه برانگیخته است. در این میان حکومت سوریه و دستگاههای امنیتی آن از این اتهام بی نصیب نیستند که ممکن است اطلاعات دقیق و مشخصی را در مورد اماکن و تحرکات فرماندهان ایرانی در اختیار اسرائیل قرار داده باشد.

چهارم: گزینه های انتقامی ایران

این بار نیز مقامات ایران همانند دفعات پیشین درواکنش به عملیات اسرائیل به رجزخوانی پرداختند و مقامات تهران گفتند که گزینه های انتقامی را بررسی می کنند و پاسخی درخور می دهند. در مورد پاسخ ایران چندین سناریو می تواند رخ دهد:

یک. پاسخ مستقیم ایران که ضرورتاً به معنای حمله به اهدافی در داخل اسرائیل نیست؛ زیرا ایران تلاش دارد که وارد یک درگیری مستقیم با اسرائیل نشود؛ مخصوصاً اینکه اسرائیل با این حمله اخیر خواسته خطوط قرمز را نادیده بگیرد و بدین سان آمادگی خود را برای ورود به هرگونه جنگی و در هر جبهه ای و پاسخ در خارج از مرزهای خود، اعلام کند. از این رو، احتمالاً پاسخ مستقیم ایران شاید در قالب حمله به منافع اسرائیل مانند کشتیهای اسرائیلی در خلیج و یا دریای سرخ باشد و یا اینکه نمایندگیهای دیپلماتیک اسرائیل در تمام نقاط جهان را مورد حمله قرار دهد و شاید هم همانند حمله به مرکزی در اربیل کردستان عراق در ژانویه 2024 میلادی، این بار نیز به مراکز اطلاعاتی اسرائیل حمله ای صورت دهد.

دو. تشدید تنش توسط گروههای نیابتی و شبه نظامیان خود در منطقه؛ این گزینه احتمال بیشتری دارد و علاوه بر اینکه دست زدن به چنین اقدامی به زودترین زمان ممکن میسر است، برای تهران نیز مناسب ترین گزینه است. در این سناریو احتمالاً ایران از حیاط خلوت خود یعنی مناطق نزدیک به اسرائیل متحدان اسرائیل را مورد حملات موشکی و پهپادی قرار دهد. آنچه احتمال این گزینه را تقویت می کند، روش معمول و ماهیت تعامل ایران در چنین وضعیت هایی است و تا کنون در چندین مورد ایران در پاسخ به ضربات اسرائیل، از طریق نیابتی های خود دست به حملات انتقامی زده است. علی رغم اینکه تهران از اوایل فوریه 2024 میلادی حملات گروه های نیابتی خود علیه نیروهای آمریکایی را به حالت تعلیق درآورده است، احتمالاً حمله اخیر اسرائیل به دمشق و کشته شدن تعدادی از فرماندهان میدانی ایران سبب شود که تهران در روزهای آتی حملات خود را از حالت تعلیق خارج کند و حملاتی را علیه منافع آمریکایی ها انجام دهد البته این احتمال نیز وجود

دارد که قبل از انجام هر نوع حمله ای ایالات متحده را در جریان بگذارد؛ به ویژه اینکه بعد از حمله اخیر اسرائیل در دمشق پیامهایی میان ایران و ایالات متحده رد و بدل شده است و تهران از طریق سفارت سویس به واشنگتن پیام داده است که ایالات متحده به عنوان اصلی ترین حامی اسرائیل، در این حمله اخیر نیز مسئول است و باید پاسخگو باشد. و واشنگتن نیز به تهران گفته است که در این حمله هیچ نقشی نداشته است. احتمالاً با این رد و بدل شدن پیام میان تهران و واشنگتن، طرفین تکلیف خود را مشخص کرده اند که از شدت تنش کاسته و آن را در کمترین سطح نگهدارند. و به نظرمی رسد که عراق برای انجام حمله انتقامی مناسب تر از سوریه باشد تا ایران با انجام عملیاتی به اداره آمریکا فشار آورد؛ به ویژه اینکه زمان سفر محمد شیاع السودانی نخست وزیر عراق به واشنگتن که قرار است در اواسط آوریل 2024 میلادی صورت گیرد، نیز نزدیک است. هرچند که منطبق حکم می کند که ایران در مقام پاسخ به حمله اسرائیل، از همان منطقه ای که اسرائیل حمله کرده است پاسخ دهد. اما چالشهای چندی فراروی این گزینه وجود دارد که مهمترین آنها موضع دولت سوریه است که نمی خواهد خاک آن عرصه رویارویی مستقیم اسرائیل و ایران باشد. و این موضع دولت سوریه از زمان آغاز جنگ غزه به روشنی خود را نشان داده است؛ زیرا دولت سوریه به غیر از بیانیتهای رسمی که حمله اسرائیل به غزه را محکوم کرده است، اما اجازه نداده است که تحولات نظامی بزرگی در جبهه جنوبی مجاور با اسرائیل پدید آید. سه. یک پاسخ بی سابقه که از لحاظ حجم و تأثیرگذاری با عملیات اسرائیل برابری کند؛ زیرا ایران می داند که اگر این باریک پاسخ متفاوت و درخور اقدام اسرائیل که قواعد درگیری را به سطح دیگری کشانده از خود نشان ندهد، ممکن است روند درگیری منطقه ای به نفع اسرائیل تغییر کند. از سویی دیگر، ایران نیاز دارد برای قانع ساختن افکار عمومی داخلی و حفظ پرستیژ نفوذ خود، دست به اقدامی بزند؛ به ویژه در سایه فشارهای داخلی و واکنش مردم ایران که بعد از اجرای حمله اسرائیل به سفارت ایران در سوریه، در میدان فلسطین تجمع کردند و خواستار اقدام قاطع در پاسخ به این حمله اسرائیل شدند. اما باید گفت که این سناریو نیز با چالشهایی روبرو است

که از جمله آنها هشدار مداوم آمریکا به ایران است که ایالات متحده تمایلی به تشدید تنش‌ها در منطقه ندارد و هرگونه حمله ای که به منافع آمریکا صورت گیرد، تهران باید پاسخگو باشد. علاوه بر آن، معادله هزینه فایده ایجاب می کند که تهران به گزینه هایی روی آورد که به زیان منافع و نفوذ آن در منطقه تمام نشود. و اسرائیل را به شکستن سطح سوم که آخرین سطح قواعد درگیری است یعنی جنگ ناگزیر و تمام عیار در تمام جبهات و حمله مستقیم به خاک ایران سوق ندهد.

در مجموع و به عنوان برآیند این گزارش وضعیت باید گفت که حمله اخیر اسرائیل به کنسولگری ایران در سوریه یک تحول بی سابقه ای است که می تواند سرآغاز فصل تازه ای در رویارویی میان ایران و اسرائیل باشد که به جنگی میان جنگها موسوم است، که در این زمینه می توان به دلایل چندی اشاره کرد. دلیل اول، اهمیت مکانی که به آن حمله شده و اهمیت فرماندهان ایرانی است که در این حمله کشته شده اند. دلیل دوم نیز سطح روابط سپاه پاسداران با مقامات دمشق است و دلیل سوم نیز سطح واکنش احتمالی ایران علیه اسرائیل است که ممکن است رویارویی میان طرفین را وارد فاز دیگری کند اما این رویارویی حساب شده خواهد بود زیرا خارج شدن اوضاع از کنترل به نفع هیچ یک از طرفین نخواهد بود. اما همواره نگرانیهایی وجود دارد که این حملات روند امور را از کنترل خارج ساخته و تمام منطقه را درگیر کند.

✉ info@rasanahiiis.com

🐦 [@rasanahiiis](#) [@rasanahiiis](#)

🌐 www.rasanah-iiis.org

